

"ממעין החיים"

מאמרי מוסר מהמשגיח הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א

הדרך לעבור את חשכת העוה"ז ודרכי היצר - רק ע"י 'לימוד המוסר' ו'חשבון הנפש'

וטביעות עין שכבר נכנס בם והגיע אל התכלית שהוא האכסדרה. והנה העומד כבר על האכסדרה הוא רואה כל הדרכים לפניו ומבחין בין האמיתיים והכוזבים, והוא יכול להזהיר את ההולכים בם לומר: זו הדרך לכו בה. והנה מי שירצה להאמין לו יגיע אל המקום המיועד, ומי שלא ירצה להאמין וירצה ללכת אחר עיניו ודאי שישאר אובד ולא יגיע אליו. כן הדבר הזה: מי שעדיין לא משל ביצרו הוא בתוך השבילים לא יוכל להבחין ביניהם, אך המושלים ביצרם שכבר הגיעו אל האכסדרה, שכבר יצאו מן השבילים ורואים כל הדרכים לעיניהם בבירור, הם יכולים ליעץ למי שירצה לשמוע ואליהם צריכים אנו להאמין. ואמנם מה היא העצה שהם נותנים לנו: 'בואו חשבון' - בואו ונחשב חשבוננו של עולם, כי כבר הם ניסו וראו וידעו שזה לבדו הוא הדרך האמיתי להגיע האדם אל הטובה אשר הוא מבקש ולא זולת זה". קיצור יסוד דברי הרמח"ל הם: משל יגן המבוכה - הוא 'מבוד' שיש בו שבילים רבים הדומים אחד לשני ויש מתוכם כמה שבילים שאכן מובילים ל'אכסדרה' שבאמצע הגן, אך חלקם גם נועד להטעות את ההולך בשבילי הגן. ואכן, מי שבאמת רואה ויודע מהם השבילים האמיתיים המביאים את האדם ל'אכסדרה' שבאמצע הגן - זהו רק מי שכבר עבר בשבילים ועומד על האכסדרה, ואז רואה הוא בבירור מהם הדרכים המובילות לאמצע הגן ואיזה מהם נועדו להטעות. ומי שאכן יאמין וישמע אליו אז יגיע הוא אל האכסדרה - אך מי שירצה לסמוך רק על עיניו שלו, הרי ימשיך הוא לטעות בגן המבוכה ולא ימצא את דרכו אל האכסדרה. והנמשל בזה: שכך הדבר בדרכי היצר בעוה"ז - העולם הוא חשוך ומלא במבוכי של היצה"ר, ומי שעדיין לא משל ביצרו הוא ימשיך ויתעה בשבילי המבוד מבלי לדעת מהו השביל המוביל ל'אכסדרה'. אכן, הדרך היחידה לצאת מן המבוד ולהינצל מדרכי היצר הוא: לשמוע אל מי שכבר יצא מן המבוד והגיע לאכסדרה, ובדרכי היצר אלו הם 'המושלים ביצרם' - מי שהתבונן ועשה חשבון הנפש. והם מייעצים לנו: "בואו חשבון" - שהדרך להינצל מדרכי היצר ולעבור את חשכת העוה"ז הוא רק ע"י 'לימוד המוסר' ו'חשבון הנפש'. כי זוהי הדרך היחידה לעבור את אותו מבוד, אחרת, אנו נשאר טועים ואבודים בחיינו.

אך יש להעיר מהו הדמיון בין משל יגן המבוכה לדרכי היצר, הרי ביגן המבוכה מי שהגיע לאכסדרה - נותן ממש עצה ומכוון את

"כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא והוא נלחם במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו עד ארנון - על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון" [כ"א, כ"ו-כ"ז].

בהבנה הפשוטה של הפסוק כתוב כאן, שהעיר 'חשבון' היתה של מואב - ולכך לא יכלו עם ישראל לכבוש את העיר מפני הציווי "אל תצר את מואב". אך מכיוון שהעיר נכבשה ע"י 'המושלים' - שזה בלעם ובעור אביו ששכרם סיחון לקלל את מואב, ממילא ע"י "תבנה ותכונן עיר סיחון" - העיר נקראה והועמדה ברשות סיחון, וכך יכלו עם ישראל לכבוש את עיר חשבון, מכיוון שכל הציווי שלא לכבוש את חשבון היה: כאשר היתה העיר ברשות מואב.

אך בגמ' בבבא בתרא (עח:) למדו מפסוק זה את היסוד של כל עיקר תורת המוסר, והוא: "על כן יאמרו המושלים - אלו המושלים ביצרם. בואו חשבון - בואו ונחשב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה. תבנה ותכונן - אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא". הנלמד מכאן, שעל האדם 'המושל ביצרו' לראות ולחשב בעולם הזה כלפי העולם הבא: האם להפסיד מממונו ומזמנו בעולם הזה בשביל 'מצוה' ושכר העולם הבא, או שמא 'שכר עבירה כנגד הפסדה' - לקבל שכר והנאה רגעית בעבור 'עבירה' בעולם הזה, ואז זה יהיה 'כנגד הפסדה' - כי אכן בעולם הבא הוא רק יענש על זה. ועל 'המושל ביצרו' להעדיף את השכר האמיתי של העולם הבא על פני הנאה רגעית מהעולם הזה בעבור עבירה.

אך לכאורה יש להעיר איך הגמ' לומדת מפסוק זה את אחד מהיסודות העיקריים של תורת המוסר - הרי בפשטות מדובר רק על עיר שהשם שלה 'חשבון', ולא מוזכר כלל עניין 'חשבון הנפש'!

הרמח"ל בספרו 'מסילת ישרים' (פ"ג) ממשיך ומדמה את 'חושד' העולם הזה ודרכי היצר ל'אכסדרה שבגן המבוכה'. וז"ל: "הא למה זה דומה? לגן המבוכה - הוא הגן הנטוע לצחוק הידוע אצל השרים, שהנטיעות עשויות כתלים וביניהם שבילים רבים נבוכים ומעורבים - כולם דומים זה לזה והתכלית בם להגיע אל אכסדרה אחד שבאמצעם. ואמנם, השבילים האלה מהם ישרים ומגיעים באמת אל האכסדרה, ומהם משגים את האדם ומרחיקים אותו ממנה. ואמנם ההולך בין השבילים הוא לא יוכל לראות ולדעת כלל אם הוא בשביל האמיתי או הכוזב וכו' אם לא שידע הדרך בבקיאיות

עקום!! וביאר הגר"א: שאכן 'ישר' זהו קו ישר, ואין בזה שום מחלוקת. אך מוסיף ומבאר: "כי כל אדם צריך לילך בדרך הצריך לו, כי אין מדות בני אדם שוות זו לזו וכו' ולכן הולך ביושר - בדרך היושר שלו, אע"פ שבעיני הבריות הוא רע", עכ"ל. למדים אנו מכאן את יסודנו, שכל אחד ואחד צריך לדעת שיש לו 'דרך' משלו – דרך חיים ודרכי הבנה הייחודיים רק לו. ולמרות שאחרים מסתכלים על זה כ'אל כלום', על האדם עצמו לדעת שזהו 'ההולך בישרו' – הישרות האישית שלו, כי לכל אחד יש את דרכו הייחודית בעבודת הבורא עם תפקידו הייחודי בעולם. ואם לעבודת ה' האישית שלך מפריע דברים מסוימים, אז אל תעשה זאת ואל תתפעל מאחרים! כי רוחניות זה לא כמו הרגילות בדרכי העולם - ומה שיש לך עקום בשבילו ומה שישיר בשבילו עקום בשבילך. וממילא "הולך ביושרו" - בדרך שבאמת הוא צריך ללכת, הוא הירא ה' האמיתי. אך אם "ונלוז דרכיו" - אחד שמעקם את דרכו כדי למצוא חן בעיני הבריות, 'בוזהו' מבוזה את ה'.

הגה"צ רבי חיים זיציק זצ"ל סיפר לי מעשה שהיה מעורב בו, על חתן א' שעמד לסגור שידוך והכל היה כשורה - ואביו של החתן רצה לנסוע קודם סגירת השידוך לקבל את ברכתו של מרן המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין מפוניביז' זצ"ל. וכשהגיע לבקש את ברכתו שאלו המשגיח ר' יחזקאל ז"ל: האם החתן המיועד לומד מוסר? ולאחר שבדקו את הדבר חזרו ואמרו לו: "שהם לא יכולים לענות על כך בחיוב, מפני שהבחור לא לומד מוסר". ואמר המשגיח רבי יחזקאל ז"ל: "אם כך, אינני יכול לתת את ברכתי לכהן שידוך". והשידוך לא יצא אל הפועל! והנה אנו רואים ממעשה זה, דמי שאינו לומד מוסר אי אפשר לסמוך עליו, יהיה מה שיהיה! והדברים מבהילים.

למדים אנו מכאן, כי לימוד המוסר הוא דרכו היחידה של האדם להגיע לעצמיותו וייעודו בעולם - ל'דרך' והתפקיד הייחודיים רק לו ב'גן המבוכה'. ורק ע"י שהאדם יעצור את גלגלי חייו ויתבונן היטב בשבילי האכסדרה של 'גן המבוכה' – בטבעו ודרכו הייחודית שבה הוא עומד במידת 'המכיר את מקומו', אז הוא ימצא את השביל הנכון של 'הולך בישרו' – הישרות האישית שלו, שתוביל אותו אל ה'אכסדרה' - לדרגת 'המושלים ביצרים'. כי רק כך אפשר לעבור את חשכת העוה"ז בדרכי היצר - להצליח לראות בראייה חודרת ומעמיקה את השגחת הבורא ע"י מידת 'בואו חשבון', ולהצליח להתחזק עבור תכלית ייעודו ותפקידו בעולם.

העלון לחודש אב

ייצא בעז"ה בשבוע פרשת דברים

ניתן להוריד עלונים ולקבל תוכן נוסף באתר 'ממעין החיים':

www.memavan.com

נתרם לכבוד מזרנו המשגיח שליט"א

– ולהצלחת התורם ומשפחתו שיתברכו בכל מיילי דמיטב אמון! –

לקבלת העלון במייל - בעברית, אנגלית, ובספרדית, להפצה באזורים ניתן לכתוב ל: memavan7@gmail.com

התועים במבוך האם ללכת ישר ימינה או שמאלה, ואילו כאן בדרכי היצר הוא רק מייעץ 'בואו חשבון' – הוא לא נותן הדרכה והכוונה מעשית איך לעבור את המבוך? והרי דבר ברור הוא, שאם נגיד לאדם הנמצא ב'גן המבוכה' - 'בואו חשבון!' הוא יסאר תועה בשבילים ולא יגיע אל יעדו, ומהו הדמיון לדרכי היצר?!

אכן הביאור והיסוד בזה ש'בדרכי היצר' ההדרכה והעצה האמיתית הוא רק: 'בואו חשבון'. כי באמת לכל אחד ואחד בעולם יש דרך מיוחדת משלו איך לעבור את חשכת העוה"ז ומכשולות היצה"ר, והדרך שטובה לאחד יכולה להיות רעה מאוד לשני - כי אין הכוונה כללית אחת לכולם, ולכל אחד יש את 'השביל האמיתי שלו'. וזהו הדמיון במשל 'גן המבוכה' לדרכי היצר, וכפי ש'בגן המבוכה' עומד מי שעבר את המבוך ומכוון את האדם לעבר השביל הנכון – כך בדיוק ללא הבדל עומדים 'המושלים ביצרים' ומכוונים אותנו בעצתם לכיוון הנכון, והוא: 'בואו חשבון'. כי ב'דרכי היצר' אין שביל אחד לכולם, וכדי להגיע אל התכלית והמטרה אין לאדם צורך שיגידו לו היכן לפנות והיכן ללכת - אלא עליו להתבונן על עצמו ולחקור בנבכי נפשו כדי להכיר את טבעיו ודרכיו, ורק אז מתוך התבוננות פנימית עמוקה - יוכל גם להכיר ולדעת לבדו מהו השביל הנכון עבור תכלית קיומו בעולם.

ומעיון הדברים נראה שדברינו מדויקים גם בלשון ה'מסילת ישרים', שכתב: "ואמנם השבילים האלה מהם ישרים ומגיעים באמת לאכסדרה". כתב דוקא 'מהם' בלשון רבים – כי אכן ישנם כמה דרכים להגיע אל האכסדרה ואין רק דרך אחת, ולכל אחד ואחד יש את הדרך הייחודית הפרטית שלו, ועליו להשתמש במידת 'המכיר את מקומו' שהיא מ-מ"ח קנינים שהתורה נקנית בהם. ולזה אפשר להגיע רק ע"י 'בואו חשבון' – לימוד תורת המוסר.

אכן עכשיו יבואר מה שדימו חז"ל בין 'בואו חשבון' לעיר חשבון. שבפסוק אמנם לא מדובר ממש על חשבון הנפש ולימוד המוסר, אך ברעיון של כיבוש 'עיר חשבון' אפשר לראות את ההבנה של 'בואו חשבון'. כי יש ב' אפשרויות לראות את המעשה: אפשר לראות רק בהתבוננות פשוטה - שעם ישראל כבש את עיר חשבון מידי סיחון. אך אפשר גם לראות זאת, בראייה והתבוננות עמוקה של 'בואו חשבון' – להבין את כל התהליך שסיבבו מן השמיים שמלך סיחון יכבוש את עיר חשבון מידי מלך מואב, כדי ש'עמון ומואב טיהרו בסיחון' ועם ישראל יוכל לכבוש את עיר חשבון. ועל זה אמרו חז"ל: שרק 'המושלים ביצרים' – רק מי שעושה בקביעות ובתמידות "בואו חשבון", יבין ויראה בהסתכלות הנכונה: שכל כיבוש 'עיר חשבון' ע"י סיחון היה מכוון מן השמיים, כדי שעם ישראל יוכל לכבוש גם את העיר הזאת.

הגר"א אומר במשלי על הפסוק "הולך בישרו ירא ה' ונלוז דרכיו בוזהו" (יד ב). מדוע כתוב "הולך בישרו" - האם יש 'בישר' כמה דרכים ללכת? והרי ישר משמעותו רק ישר, ומה שלא ישר הרי הוא